

Handlingsplan

– mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld
och förtryck 2017-2019

”Våld är varje handling riktad mot en annan person som genom denna handling skadar, smärtar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något den vill” (Per Isdal, ATV Norge).

Barnkonventionen (§19)

”Barnet har rätt att skyddas mot fysiskt eller psykiskt våld och mot vanvård eller utnyttjande av föräldrar eller andra vårdnadshavare”.

Rapport | 2016-10-10

Utredare:
Anne Rinne
Enheten för utredning och hållbarhet
Kommunstyrelsens kontor
Telefon (direkt): 08 523 0 6460
e-post: anne.rinne@sodertalje.se

Innehållsförteckning

Inledning	3
Uppdraget.....	4
Mål och syfte med planen	4
Ansvar och uppföljning.....	4
Öppna jämförelser betydelse i det systematiska uppföljnings- och förändringsarbetet	5
Bakgrund	6
Internationella överenskommelser, nationell lagstiftning, föreskrifter och allmänna råd	
Våld i nära relationer	8
Begreppet våld	8
Våldets omfattning	8
Orsaker till våld.....	9
Nulägesbeskrivning och utvecklingsbehov	12
Målgrupper	14
Handlingsplanens övergripande mål	15
Delmål 1. Kunskap, utbildning och metodutveckling.....	15
Åtgärder:	16
Delmål 2. Stöd och hjälp till våldsutsatta och våldsutövare	18
Åtgärder:	18
Delmål 3. Intern och extern samverkan	19
Åtgärder:	19
Delmål 4. Förebyggande arbete	20
Åtgärder:	20

Inledning

Våld i nära relationer är ett omfattande folkhälso- och samhällsproblem och ett allvarligt brott som medför stora konsekvenser för individer, relationer och för samhället. Våldet orsakar psykiskt och fysiskt lidande för de utsatta och leder till höga kostnader för den enskilde och samhället. Mörkertalen är höga, men kunskapen om våldets omfattning, uttryck och orsak ökar i och med det arbete som görs globalt, nationellt och lokalt för att motverka våld i nära relationer.

Nationellt center för kvinnofrids (NCK) studie *-Våld och hälsa, en befolkningsundersökning om kvinnor och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa* (2014), visar att var femte kvinna och var tjugonde man i Sverige har utsatts för allvarligt sexuellt våld. Lika många kvinnor har också under sitt vuxna liv utsatts för upprepat och systematiskt psykiskt våld av en partner eller tidigare partner.¹ Under 2015 polisanmälades i Sverige 13830 fall av misshandel mot kvinnor i nära relationer, och 3119 fall av misshandel mot män i nära relationer. Kriminalstatistiken visar att ungefär 85-90 procent av förövarna som begår brott i nära relation mot kvinnor är män.

Regeringens satsningar mot mäns våld mot kvinnor har varit kraftfulla de senaste 15 åren.² Flera statliga uppdrag har getts till myndigheter och organisationer. Socialstyrelsen har producerat råd, skrifter och vägledningar till socialtjänsten, såsom SOSFS (2014:4), Våld - handboken om socialtjänstens och hälso- sjukvårdens arbete med våld i nära relationer (2015), Sällan sedda - våldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättning (2011), Skylla sig själv- våldsutsatta kvinnor med missbruks- och beroendeproblem (2011), Att vilja se, vilja veta och att våga fråga – vägledning om att öka förutsättningarna för att upptäcka våld (2014).

Kommuner har under de senaste åren kunnat söka statliga bidrag och utvecklingsmedel för kunskaps- och verksamhetsutveckling. Inspektioner av kommunernas arbete med våldsutsatta kvinnor och barn visar att förändrings- och förbättringsarbeten har utförts men det har också riktats kritik mot att arbetet inte uppfyllt förväntningarna i fråga om effektivitet, kvalitet och samordning.³

¹ Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala universitet (2014). *En befolkningsstudie om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*.

² SOU 2014:49. *Våld i nära relationer – en folkhälsofråga, förslag för effektivare arbete*.

³ SOU 2014:71. *Ett jämställt samhälle fritt från våld – utvärdering av regeringens satsningar 2010-2014*. Delbetänkande av utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor.

Uppdraget

I Södertälje kommun har frågan om mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck länge haft hög prioritet. Kommunstyrelsens kontor (Ksk) har fått i uppdrag av kommunstyrelsen att ta fram en handlingsplan för arbetet som ersätter den tidigare handlingsplanen från 2011. Den nya planen är framtagen i samverkan med samordnaren kvinnofrid/våld i nära relationer och ett flertal representanter från social- och omsorgskontorets verksamheter. Ett antal workshops har hållits i syfte att inventera och kartlägga behov- och utvecklingsområden. Lagstiftning, Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd på området, kommunala program och aktuell forskning har beaktats. Intervjuer och samtal har också förts med nyckelpersoner för kultur- och fritidskontoret, utbildningskontoret och frivilligorganisationer. Handlingsplanen omfattar kvinnor, män och barn med varierande ålder, etnisk bakgrund, sexuell läggning, religiös tillhörighet samt funktionalitet. Planen benämns ”*Handlingsplan mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017-2019*”.

Mål och syfte med planen

Planens övergripande målsättning är detsamma som regeringens fjärde jämställdhetspolitiska mål att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.⁴ Södertälje kommuns plan har till syfte att synliggöra, motverka och förebygga våld i nära relationer. Den syftar också till att särskilt uppmärksamma våldsutsatthet hos särskilt sårbara grupper. För att nå det övergripande målet i planen behövs insatser på alla samhällsområden och grundläggande attitydförändringar. De åtgärder som föreslås i planen har till syfte att utveckla arbetet under perioden 2017-2019.

Ansvar och uppföljning

En handlingsplan ska konkret ange vad som ska göras och när det ska vara genomfört. Handlingsplanen ska säkerställa att alla nämnder arbetar för de gemensamma målen och att en tydlig uppföljning görs. För att målen ska nås krävs insatser inom alla kommunens verksamheter och attitydförändringar i samhället. Strategierna för att nå målen i handlingsplanen är kommunövergripande och inriktade på samverkan. Avgörande för det konkreta utvecklingsarbetet är respektive nämnders egna aktiviteter i verksamhetsplanerna. Nämnderna har ansvar för att implementera och årligen följa upp arbetet inom sina respektive områden. Kommunstyrelsen ansvarar för att leda nämndernas arbete och ska årligen följa upp genomförandet av planen. Kontoren ansvarar för att arbetet utförs enligt gällande lagstiftning och riktlinjer. Verksamheterna ska varje år göra en bedömning av hur långt man kommit i arbetet med att realisera handlingsplanens mål.

Det är angeläget att planen blir ett levande dokument och att den används i utvecklingsarbetet under de kommande åren. Den ska också följas upp kontinuerligt. För att detta ska fungera behövs en grupp som består av representanter från verksamheterna som tillsammans med Ksk och samordnaren

⁴ Regeringens skrivelse 2007/08:39.

mot våld i nära relation träffas regelbundet i syfte att följa upp uppsatta mål och åtgärder. Utan detta stöd riskerar arbetet mot våld i nära relationer bli ett sidospår utan integrering i det ordinarie arbetet.

Öppna jämförelser betydelse i det systematiska uppföljnings- och förändringsarbetet

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har sedan 2006 drivit på utvecklingsarbetet inom området kvinnofrid- och våld i nära relationer genom sitt arbete med Öppna jämförelser (ÖJ). Öppna jämförelser är ett verktyg för att analysera, följa och utveckla socialtjänstens verksamheter på lokal, regional och nationell nivå. Syftet med öppna jämförelser är att stimulera till verksamhetsutveckling för att främja en jämlik socialtjänst. Verksamhetsförbättringar ska även komma brukarna till del. I öppna jämförelser kan verksamheter jämföras på kommun och ibland enhetsnivå utifrån indikatorer, bakgrundsmått och bakgrundsuppgifter. Resultatet av de årliga öppna jämförelserna bör tas till vara som ett viktigt underlag för ett systematiskt förbättringsarbete. I denna handlingsplan mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck understryks därför vikten av att använda ÖJ Brottsoffer som en kompletterande metod för att identifiera utvecklingsområden. Eftersom Öj genomförs varje år är det också ett viktigt instrument för uppföljning.

Bakgrund

Internationella överenskommelser, nationell lagstiftning, föreskrifter och allmänna råd

I arbetet med handlingsplanen har internationella, nationella, regionala och lokala dokument som tar upp frågan om våld i nära relationer varit vägledande.

FN:s Barnkonvention (1989) fastslår att varje stat ansvarar för att vidta åtgärder för att skydda alla barn mot fysiskt och psykiskt våld, övergrepp, vanvård och utnyttjande (§19).

Sverige godkände 2014 Europarådets konvention från 2011 (Istanbulkonventionen) som handlar om att förebygga och bekämpa våld mot kvinnor och våld i hemmet. Konventionen gäller alla former av våld. I konventionen finns bestämmelser om rätt till stöd till exempel lämpliga och lättillgängliga skyddade boenden samt om förebyggande arbete i form av behandlingsprogram för våldsutövare.⁵ Konventionen är rättsligt bindande. Sverige godkände 2013 Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp (Lanzarotekonventionen).⁶

I FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning slås fast att kvinnor och flickor med funktionshinder löper större risk än andra kvinnor att utsättas för våld, skada, övergrepp, vanvård och försummelse både i och utanför hemmet. Staten ska vidta åtgärder för att personer med funktionsnedsättning får sina mänskliga rättigheter tillgodosedda. Staten ska se till att utnyttjande, våld och övergrepp mot kvinnor och barn med funktionsnedsättning identifieras, utreds och lagförs.⁷

Europeiska unionens råd antog 2012 ett direktiv om miniminormer för brottsoffers rättigheter. Syftet med direktivet är att säkerställa att brottsoffer får lämpligt stöd och skydd och att de får medverka i straffrättsliga förfaranden. Brottsoffer ska behandlas på ett respektfullt och professionellt sätt utan diskriminering.⁸

De senaste åren har svensk lagstiftning förstärkt det straffrättsliga skyddet för våld utsatta kvinnor, offer för sexuella övergrepp, människohandel och hedersvåld, samt barn som bevittnar våld. Sexualbrottslagstiftningen är idag könsneutral och har utvidgats så att flera kränkande handlingar omfattas av våldtäktsbrottet. Lagändringar har också trätt i kraft mot äktenskapstvång och vilsledande tvångsäktenskapsresa. Brott på området våld i nära relationer sorteras under brottsrubriceringarna grov kvinnofridskränkning, grov fridskränkning och olaga förföljelse. Dessa brottskategorier omfattar också flera underbrott. Sexuellt våld regleras i 6:e kapitlet brottsbalken.

⁵ Europarådets fördragsserie nr 210. Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet.

⁶ Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp (2010). <http://www.regeringen.se/rattsdokument>

⁷ DS 2008:23. FN:s konvention om människor med funktionsnedsättning.

⁸ Europarådets miniminormer för brottsoffers rättigheter samt stöd till och skydd av brottsoffer (2012). <http://www.regeringen.se/promemoria/miniminormer>

Brott mot barn finns också i den lagstiftning som behandlar sexuellt våld mot minderåriga.⁹

Socialtjänstens ansvar

Socialtjänsten är en nyckelaktör i arbetet med våldsutsatta kvinnor och deras barn och har även ett viktigt arbete att genomföra med våldsutövare. I Sverige har kommunerna enligt gällande bestämmelser ett stort ansvar när det gäller att förebygga och ge stöd till kvinnor och män som är inblandade i våld i nära relationer i både hetero- som i homosexuella relationer. Socialtjänstlagen (5 kap.11§) anger att det är kommunen som bär det yttersta ansvaret för att brottsutsatta får det stöd och den hjälp de behöver. Kommunen ska särskilt beakta att våldsutsatta kvinnor samt barn som bevittnat våld kan vara i behov av stöd och hjälp.

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd

Hösten 2014 publicerade Socialstyrelsen omarbetade föreskrifter och allmänna råd, våld i nära relationer (SOSFS 2014:4) där flera tidigare allmänna råd förändrats till föreskrifter. I kapitel 3 beskrivs socialnämndens ansvar att fastställa mål för arbetet med våldsutsatta och barn som bevittnat våld och beskriva när och hur målen ska uppnås. Socialnämnden har också ansvar för att fastställa var i verksamheten ansvaret ligger för att utreda, fatta beslut i, och följa upp ärenden som gäller våldsutsatta eller barn som utsatts för eller bevittnat våld. Skrivningen kring barn som bevittnat våld har skärpts. Dessa barn ska nu utredas på samma sätt som barn som blivit fysiskt utsatta.

I Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (SOSFS 2011:9) framgår att den som bedriver socialtjänst ansvarar för att det ska finnas system som innehåller processer och rutiner som säkerställer att verksamheten uppfyller ställda krav. I Södertälje kommun utvecklas ett digitalt ledningssystem där processer och rutiner för våldsärenden finns beskrivna. Det har startat i maj 2016.

⁹ SOU:(2010:71). *Sexualbrottslagstiftningen, utvärdering och reformförslag*.

Våld i nära relationer

Begreppet våld

Våld i nära relationer är ett välkänt begrepp. Den innefattar fysiskt, psykiskt, sexuellt och ekonomiskt våld som ofta är systematiskt och upprepat. Våld i nära relationer inkluderar även kontroll, hot, utnyttjanden, förtryck och försummelse. En ofta använd könsneutral definition av våld har formulerats av den norska psykologen Per Isdal. ”Våld är varje handling riktad mot en annan person som genom denna handling skadar, smärtar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något den vill.”

Hedersrelaterat våld inkluderas i begreppet våld i nära relationer. Socialstyrelsen och Länsstyrelsen i Stockholms län använder följande sammanfattande definition:

”Hedersrelaterat våld och förtryck innebär att våldet ses och uttalas av kollektivet som en legitim, oundviklig handling för att straffa olydnad, bevara gruppens heder och värna om gruppens sociala överlevnad”

Våldets omfattning

Män står för den övervägande delen av det allvarliga våldet mot kvinnor i nära relationer men våldet förekommer också i HBTQ- relationer och utövas av kvinnor mot män i heterosexuella relationer. Mörkertalet är stort. Studier visar att många våldsutsatta väljer att inte gå vidare och söka hjälp för sin utsatthet. Uppemot 80 procent av allt våld i nära relationer kommer inte till polisens kännedom. Undersökningar visar att hälso- och sjukvården möter flest utsatta, sedan kommer frivilligorganisationerna följt av kommunerna. Det är alltså av största vikt att samverka mellan myndigheter och frivilligorganisationer fungerar, så att utsatta inte faller mellan stolarna, utan får hjälp att slussas till rätt instans.

I Nationellt centrum för kvinnofrids (NCK) studie *våld och hälsa, om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*, framgår att 14 procent av kvinnorna och fem procent av männen i Sverige efter 18 års ålder utsatts för fysiskt våld av en partner. 20 procent av kvinnorna och åtta procent av männen uppgav att de utsatts för upprepat och systematiskt psykiskt våld av nuvarande eller tidigare partner. Studien visar också att kvinnor i högre grad än män utsätts för sexuellt och psykiskt våld och att det finns en klar koppling mellan utsatthet för våld och psykisk och fysiskt ohälsa senare i livet.¹⁰

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) genomförde en nationell kartläggning av våld i nära relationer 2014. Av Brottsförebyggande rådets undersökning framgår att kvinnor och män i princip utsätts för

¹⁰ Nationellt Centrum för Kvinnofrid (NCK), Uppsala universitet, (2014). *Våld och hälsa, om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*.

brott i lika stor utsträckning. Kvinnor utsätts dock för grövre och mer upprepat våld och kvinnor har oftare behov av sjukhusvård med anledning av skador orsakade av misshandel. Enligt brottstatistiken dödas minst 17 kvinnor per år av en partner eller tidigare partner. Brottet föregås ofta av en lång tidsperiod av hot och våld.

Många barn lever i familjer där någon form av våld förekommer. Studier visar att ca 60 procent av de barn som bevittnar våld själva är utsatta. Barnahus¹¹, i Södertälje har under 2015 genomfört 157 förhör av barn där det finns misstanke om våldsutsatthet. I kommuner som samverkar i Barnahus tenderar polisanmälningar att öka. Förklaringen till detta är att medvetenheten om problematiken såväl som benägenheten att anmäla ökar när det finns en väl etablerad samverkan mellan socialtjänst, polis och åklagarmyndighet. Barn och ungdomsenheten 0 – 12 år polisanmäler idag samtliga fall då det finns misstankar om misshandel av barn.

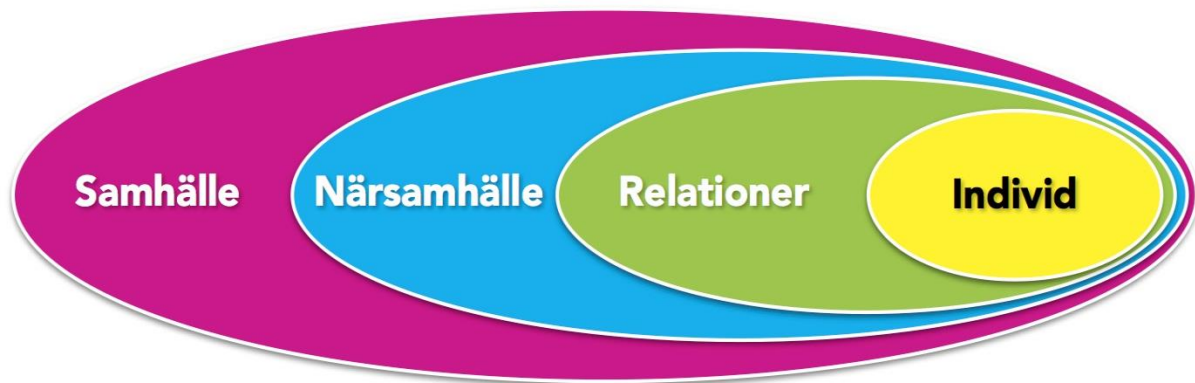
Hösten 2015 genomfördes en kartläggning kring hedersrelaterat våld och förtryck i kommunen. Handläggare med myndighetsutövning på social-och omsorgskontoret fick på gruppnivå svara på ett antal enkätfrågor. De områden som enkäten berörde var exempelvis upplevd förekomst av hedersrelaterat våld och förtryck, kompetensläge samt vilket riskbedömningsinstrument som används. Svaren visade att personal regelbundet möter personer som lever i en hederskontext och att personalen efterlyser kompetensutveckling. Det saknas också samsyn kring vilket skanningsverktyg eller riskbedömningsinstrument som är lämpligt att använda.

Orsaker till våld

Det finns olika förklaringsmodeller till varför våld uppstår. Några av de viktigaste bakgrundsfaktorerna är graden av jämställdhet och ekonomisk jämlikhet. En vanligt förekommande modell inom forskningen är den socio-ekologiska modellen¹². Den används exempelvis av WHO i deras rapporter om våldsprevention. Modellen beskriver samspelet mellan olika riskfaktorer på olika nivåer.

¹¹ Barnahus Södertälje, Salem och Nykvarn, Södertörns åklagarkammare och polisen har en avtalsstyrd samverkan. Syftet med Barnahus är att samordna polisutredningar och barnavårdsutredningar. Till Barnahus kommer barn som utsatts för våld eller sexuella övergrepp.

¹² WHO, (2002).

Figur: Ekologisk modell för att förstå och förebygga våld

Den första nivån består av en individs biologiska och psykologiska förutsättningar, kön, ålder och ekonomisk status. Individuella omständigheter bedöms kunna öka eller minska risken att utsättas för våld. Det gäller även individens benägenhet att själv utsätta någon annan för våld. Den andra nivån handlar om nära relationer och samspelet i familj, bland vänner eller på arbetet. Relationernas kvalitet kan ha en betydelse för risken att utsättas för våld. Den tredje nivån handlar om närmiljön som skolor, arbetsplatser eller bostadsområden. Omständigheter i detta sammanhang ökar eller minskar risken för att utsättas för våld eller utöva våld. Hur är arbetsklimatet i skolan eller i arbetsgruppen? Hur ser toleransen ut mot mobbnings-tendenser? Den fjärde nivån handlar om sociala och kulturella normer kring maskulinitet och genus samt lagstiftning. Det kan handla om samhälleliga föreställningar om mäns överordning och kvinnors underordning samt ekonomisk och social ojämlikhet. Traditionella värderingar som främjar våld är exempelvis en riskfaktor på samhällsnivå. För att nå framgång i arbetet mot våld räcker det inte att satsa på enbart en nivå utan samtliga nivåer behöver beaktas samtidigt.¹³

Våldets kostnader

Enligt Socialstyrelsen beräknas mäns våld mot kvinnor kosta samhället över tre miljarder kronor per år.¹⁴ Kostnader på lång sikt för hälso- och sjukvård, tandvård, psykiatri, läkemedel, barnens skador eller smärta och lidande är då inte medräknade.¹⁵ Kostnaderna döljs också bakom andra svårigheter som tablettmissbruk, alkohol, depression och nedstämdhet. Studier visar att det är svårt att beräkna kostnader för nedsatt livskvalitet i form av exempelvis uppkommen rädsla och minskad självkänsla.¹⁶ Barn som lever i miljöer där våld förekommer visar ökad sårbarhet för att utveckla psykisk ohälsa, exempelvis posttraumatiska stresssymptom (PTSD) senare i livet.

¹³ Myndigheten för ungdom och civilsamhällets frågor, (2014.) *Inget att vänta på. Handbok för våldsförebyggande arbete med ungdom och barn.* <http://www.muuf.se>

¹⁴ Socialstyrelsen, (2006.) *Kostnader för våld mot kvinnor – en samhällsekonomisk analys.*

¹⁵ SOU 2015:55. *Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck.*

¹⁶ Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala universitet, (2014.) *En befolkningsstudie om kvinnors och mäns utsatthet för våld och kopplingen till hälsa.*

Brottsförebyggande rådet säger i sin utvärdering av regeringens satsningar på området mäns våld mot kvinnor ”att de medel som regeringen i framtiden avsätter för att bekämpa mäns våld mot kvinnor och barn skall ställas i paritet med kostnader som mäns våld mot kvinnor och barn orsakar idag”.¹⁷ Denna kunskap och insikt borde enligt Brå medföra att mer resurser tillförs och att de medel som anslås behöver nyttjas mer målinriktat, effektivt och långsiktigt.

¹⁷ Brottsförebyggande rådet, rapport (2010:4). *Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer - en första uppföljning av regeringens handlingsplan.*

Nulägesbeskrivning och utvecklingsbehov

Kommunen har idag en bred verksamhet inom arbetet med mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. De utvecklingsområden som berörs i denna plan tar sin utgångspunkt i regeringens handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och våld i samkönade relationer (2007) samt Socialstyrelsens nationella föreskrifter och allmänna råd på området (2014:4). Följande områden är prioriterade i planen.

- Intern och extern samverkan
- Stöd till våldsutsatta och våldsutövare
- Metodutveckling och utbildningsinsatser
- Informationsinsatser
- Förebyggande insatser mot våld

Samverkansgruppen mot kvinnomisshandel har verkat i Södertälje sedan mitten av 1980- talet. Gruppen har haft varierande sammansättning, men alltid med personal från Södertälje kommun, polisen, Södertörns åklagarkammare, Södertälje sjukhus och kvinnojouren. Samverkansgruppen breddade sitt uppdrag 2015 med att även innefatta barn utsatta för våld av närstående, Samverkansgruppen bytte därmed namn till *Samverkansgruppen mot våld i nära relation*.¹⁸ Samverkansgruppens mål är att utveckla och förenkla samverkan kring våldsutsatta. Vägen mellan myndigheter och organisationer ska vara tydlig och en utsatt person ska inte riskera att hamna mellan stolarna. Samverkansgruppen mot våld i nära relationer ska arbeta vidare för att vidareutveckla strukturen så att den blir hållbar i framtiden. Samverkan ska bygga på funktioner och inte på enskilda medlemmars personliga engagemang, då det blir sårbart över tid.

Antivåldcenter (AVC) utreder våld, gör skyddsbedömningar och erbjuder insatser till våldsutsatta. I enlighet med Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd¹⁹ erbjuds råd och stöd, skyddat boende samt kurativa samtal individuellt och i grupp. AVC bör ha som ytterligare målsättning att utvecklas till ett kunskapscenter inom området våld i nära relationer. Det finns ett stort behov av samlad kunskap och ett stort behov av konsultativt stöd till medarbetare inom andra enheter. Detta kommer sannolikt att kräva personalförstärkning och utvecklingsplanerna bör beaktas i kommande mål- och budgetarbete.

¹⁸Samverkansgruppen har idag representation från Södertälje kommun (AVC, Barn och ungdom, Barnahus, missbruk öppenvård och boende samt allmänpsykiatri), Salems kommun, Nykvarns kommun, Södertälje sjukhus (akut, gyn, kirurg), primärvård, Samordnande Barnmorska, Södertörns åklagarkammare, polisens relationsvårdsenhet och Södertälje kvinnojour/tjejjour. Samordnare för kvinnofrid/våld i nära relationer är sammankallande.

¹⁹ SOSFS: (2014:4) Våld i nära relation.

Barnahus Södertälje, Salem och Nykvarn, Södertörns åklagarkammare och polisen har en avtalsstyrd samverkan. Södertälje barn- och ungdomspsykiatri deltar också i samarbetet, dock inte i avtalsmässig form. Syftet med Barnahus är att samordna polisutredningar och barnavårdsutredningar. Målgruppen är barn som utsatts för våld eller övergrepp i nära relationer.

Till Barnahuset kommer barn och ungdomar upp till 18 år som utsatts för brott av någon närstående. Syftet är att barnet inte ska behöva upprepa sin berättelse mer än nödvändigt. Arbetet planeras på samrådsmötet och polisen videoförhör barnet i Barnahusets lokaler. Södertälje kommun har en anställd Barnahussamordnare som ansvarar för samrådsmöten och övrig samverkan. Samordnaren rapporterar till Barnahusets styrgrupp som består av representanter från samverkande myndigheter.

Det finns ett projekt *Krisstöd*, kopplat till Barnahuset. Personalen träffar barn och föräldrar samma dag som polisförhöret genomförts. Från april till december 2015 träffade de 110 barn och deras föräldrar. Efter det första samtalet erbjuds fortsatt kontakt något som de flesta föräldrar tackar ja till. Krisstödjarnas snabba insats gör att de möter föräldrarna i den akuta krisen då föräldrarna är som mest mottagliga för stöd och hjälp. Detta gynnar det fortsatta arbetet i familjen. Projektet Krisstöd pågår till 2017 och ska utvärderas. Efter projekttiden är det sannolikt att verksamheten föreslås uppgå i ordinarie verksamhet. Barnahuset och de öppna verksamheter²⁰ som riktas mot barn som upplevt våld har en viktig roll att fylla som centrum för arbetet kring våldsutsatta barn. Den kunskap som genereras där bör tas tillvara på ett systematiskt sätt och användas både i konsultationer och i utbildningssammanhang.

Frizon träffar barn och ungdomar i grupp och individuellt. De har grupper för barn med föräldrar som missbrukar, har någon psykiatrisk diagnos eller har föräldrar som separerat. Då flertalet av dessa barn upplevt eller bevittnat våld är det ett återkommande tema i samtliga grupper. Frizon genomför också Trappansamtal.²¹

Arbetet med våldsutövare startade med projekt Manfred. Tjänsten som är permanent har varit vakant ett antal år men tillsattes på nytt hösten 2015 med en kurator. Arbetet sker delvis i samverkan med övriga kommuner på Södertörn, främst när det gäller grupper för föräldrar. Arbetsuppgifterna innefattar också individuella kontakter med våldsutövare och stöd till män som utsatts för våld av sin partner. I Antivåldscenters (AVC) inriktningsdokument för 2015 uppmärksammas utvecklingsbehovet och det är sannolikt att det på sikt inte kommer att räcka med en tjänst på mansmottagningen för att täcka ansvarsområdet. Det är viktigt att beakta detta i kommande mål- och budgetprocesser.

²¹ Trappan är en krisbearbetningsmodell (individuellt) vars målgrupp är barn från cirka 4 år och uppåt, som bevittnar våld i familjen.

Ungdomsmottagningens målgrupp är ungdomar mellan 12 och 22 år. På mottagningen finns barnmorskor, kuratorer, venereolog och gynekolog. De har både en öppen mottagning vissa dagar i veckan och möjlighet till tidsbokade besök. De träffar också samtliga ungdomar i årskurs 8 i kommunen. Ungdomar kan få hjälp med olika frågor som kan handla om allt från funderingar kring sex och samlevnad till våld och kontroll i förhållanden. Personalen på ungdomsmottagningen är HBTQ-certifierad.

Kvinnojouren Annfrid och Tjejjouren Juventas systrar i Södertälje är viktiga som komplement till kommunens arbete med målgruppen våldsutsatta kvinnor, barn och ungdomar. År 2015 ingick Södertälje kommun och Kvinnojouren/Juventas systrar ett Idéburet Offentligt Partnerskap (IOP).²² Syftet är att utveckla samverkan ytterligare. Kvinnojouren har drivit ett skyddat boende för våldsutsatta kvinnor med barn. Lokalerna uppfyllde dock inte kraven som bör ställas på ett skyddat boende, och det avvecklades därför våren 2016. Kvinnojouren ska nu söka efter lokaler som uppfyller uppställda krav på bland annat anpassning till barn och funktionsnedsatta samt uppfyller kraven på säkerhet och skydd.

Juventas systrar har fått projektmedel från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällets frågor (Mucf) till att utveckla ett våldsförebyggande arbete riktat mot unga pojkar. Projektet är treårigt och kommer att drivas i samverkan med kommunen och andra aktörer inom området.

Målgrupper

Handlingsplanens målgrupp är personer utsatta för våld i nära relationer eller hedersrelaterat våld och förtryck. Med nära relationer menas främst partner, f.d. partner, föräldrar, vuxna, barn och personal på boenden och gode män.

Inom målgruppen finns undergrupper som benämns som särskilt sårbara. Det är personer som löper en högre risk att bli utsatta eftersom de ofta har sämre förmåga att utnyttja sina resurser och göra sig förstådda. Trovärdighet i deras berättelser frågasätts också ofta. Det är därför extra viktigt att beakta dessa personers behov av särskilda stödinsatser.

Bland de sårbara grupperna kan nämnas personer med missbruksproblematik, psykisk ohälsa, funktionsnedsättning, invandrarbakgrund, HBTQ-personer²³ samt personer som lever i ett hedersrelaterat sammanhang.

Personer med funktionsnedsättning bör uppmärksammas särskilt. Studier visar att dessa personer utsätts för våld och hot i lika stor omfattning som andra grupper. Många har svårt att berätta om sin utsatthet, och det är mycket få som polisanmäler. Även äldre personers utsatthet har identifierats

²² Antogs i Social- och omsorgsnämnden i november, 2015.

²³ Hbtq betyder homosexuella, bisexuella, trans- och queerpersoner.

under senare år. Våldet kan ha förekommit under många år från en partner eller uppstå i det speciella beroende som utvecklas i förhållande till vuxna barn. I båda fallen kan beroendet också uppstå i förhållande till personal på olika typer av boenden.

Barn och ungdomar som utsätts för våld av föräldrar, syskon eller andra närstående är en grupp där regler och anvisningar vässats²⁴ sedan den tidigare handlingsplanen. Barn som bevittnar våld, dvs. lever med våldet i sin hemmiljö men inte själva utsätts för direkta slag, har identifierats som en grupp i stort behov av tidiga insatser. Därför är socialnämnden nu skyldig att utreda och bedöma behov av insatser för såväl barn som bevittnat våld som för barn och unga som själva blivit utsatta.

Handlingsplanens övergripande mål

Det övergripande målet med planen är att våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck ska upphöra.

Delmål 1. Kunskap, utbildning och metodutveckling

Kommunens personal ska ha kunskap på området mäns våld mot kvinnor och barn som lever med våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck och våld i samkönade relationer. Verkningsfulla metoder ska utvecklas, och vara anpassade för målgruppen. Den personal som arbetar med våldsutsatta och barn ska ha förmågan att omsätta kunskaperna i det praktiska arbetet.

Arbetet med våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck kräver kunskap. En grundläggande kunskap innefattar insikt och förståelse för de grundläggande orsakerna till mäns våld mot kvinnor och övriga våldsutsatta. Det krävs också förståelse för livssituationen för personer med särskild sårbarhet, kunskap om samhällets ansvar och myndigheters skyldighet att samverka samt förmågan att omsätta kunskaperna i det praktiska arbetet.²⁵

Personal som genomför utredningar och insatser enligt Sol ska kunna uppmärksamma att en person är våldsutsatt och se till att han eller hon får hjälp. Personal som möter barn och unga som är våldsutsatta eller som har bevittnat våld ska ha kunskap om hur man för samtal med barn om våld och vilka konsekvenser upplevelser av våld kan få för barn.²⁶

²⁴ SOSFS (2014:4) Våld i nära relation.

²⁵ SOSFS(2014:4) Våld i nära relation.

²⁶ SOSFS (2014:4) Våld i nära relation.

Åtgärder:

1. All nyanställd personal inom barn och ungdom, försörjningsstöd och vuxen missbruk/psykiatri ska genomgå grundutbildning våld i nära relation och som en del av introduktionen.(Ny åtgärd)
Ansvarig: Socialnämnden
2. Kontinuerligt utbilda enhetschefer inom äldreomsorgen att utbilda vidare i APT-grupperna och implementera Socialstyrelsens webbutbildning ”våld mot äldre” som en återkommande aktivitet.(Ny åtgärd)
Ansvarig: Äldreomsorgsnämnden
3. Kommunen ska kartlägga behovet av grundutbildning avseende våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck inom funktionshinderområdet och hitta former som är hållbara över tid.(Ny åtgärd)
Ansvarig: Omsorgsnämnden
4. Upprätta en kompetensutvecklingsplan och satsa på utbildning i hedersrelaterat våld och förtryck för samtlig personal inom socialtjänsten som genomförs under 2017.(Ny åtgärd)
Ansvariga: Socialnämnden, omsorgsnämnden, äldreomsorgsnämnden
5. Kommunen ska utveckla statistiksystem som visar på antalet våldsutsatta vuxna och barn, våldsutövare, vilka behov de har och i vilken utsträckning de får sina behov tillgodosedda. En del statistiksystem behöver utvecklas gemensamt med flera kontor.
Ansvariga: Socialnämnden, omsorgsnämnden, äldreomsorgsnämnden

Åtgärd 1-3. Utbildning våld i nära relationer

En grundutbildningssatsning som bygger helt på intern kompetens pågår från 2016 och framåt. För närvarande finns två kuratorer från AVC/kvinnofrid som är utbildade utbildare genom Nationellt Centrum för Kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet. Tillsammans med representanter från Barnahus, Frizon, Krisstödet och mansmottagningen utgör de kärngruppen av utbildare. Även inom äldreomsorgen har en grupp med extra utbildade nyckelpersoner skapats. Den fungerar som referensgrupp i arbetet mot våldutsatta äldre. Samordnaren för kvinnofrid/våld i nära relationer ansvarar för att samordna och utveckla utbildningssatsningarna.

Inom äldreomsorgen och funktionshinderområdet ser utbildningsbehovet annorlunda ut. En stor satsning gjordes för personal inom funktionshinderområdet 2013 då medel från Länsstyrelsen utnyttjades. Inom äldreomsorgen har chefer gått spetsutbildningen, *Våld mot äldre*. Den genomfördes tidigare av Länsstyrelsen i Stockholms län men är nu överflyttad till Äldrecentrum.

Under 2015 och 2016 har enhetschefer inom äldreomsorgens öppenvård och boenden genomgått en utbildning i ett lokalt framtaget material på området. Syftet är att de i sin tur utbildar sin egen personal.

Socialstyrelsen har under 2016 utvecklat en webbaserad utbildning som riktar sig till personal inom äldreomsorgen. Även andra aktörer är på gång med liknande satsningar riktade till olika målgrupper. Socialstyrelsens material är gratis och kan användas såväl individuellt som i grupp. Webb-utbildningarna är ett komplement till övrig grundutbildning inom området.

Åtgärd 4. Kompetensutveckling hedersrelaterat våld och förtryck

Den traditionella bilden av en person som är utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck är en tonårsflicka. Det är dock viktigt att komma ihåg att även vuxna kvinnor kan vara utsatta och förvisso även pojkar och män som på ett eller annat sätt avviker från gruppens normer. Det är tydligt att kommunen behöver ha en kompetensutvecklingsplan för all personal inom socialtjänstens verksamhetsområden. Det är viktigt att säkerställa att nyanställda har grundläggande kunskaper inom sakområdet.

Södertälje kommun har erbjudits att ingå i ett projekt²⁷ i syfte att utveckla en webbutbildning inom området hedersrelaterat våld och förtryck. Utvalda pilotkommuner får gratis utbilda 10–15 medarbetare och samtidigt påverka och utvärdera utbildningen efter hand.

Åtgärd 5. Intern statistik

Det finns ingen samlad statistik om hur många kvinnor och barn som sökt stöd i Södertälje kommun för våld i nära relationer. Det är svårt att samordna statistik inom olika enheter och myndigheter på grund av sekretess och skilda uppföljningssystem. För att få en samlad bild idag krävs en granskning av varje enskild verksamhetsstatistik eftersom det saknas samordning. Detta är ett viktigt utvecklingsområde.

²⁷ Projektet bedrivs av Linnamottningen i Stockholm. Linnamottningen är ett skyddat boende för ungdomar, 13-30 år som lever i hederskontext. Kvinnors Nätverk är huvudman. Projektet bekostas av medel från Allmänna Arvsfonden.

Delmål 2. Stöd och hjälp till våldsutsatta och våldsutövare

Alla våldsutsatta personer och våldsutövare som vänder sig till kommunen ska få det stöd och den hjälp som de behöver oavsett ålder, kön, utländsk bakgrund, sexuell läggning, funktionalitet missbruk eller beroende.

Åtgärder:

1. Kommunen ska använda anpassade skannings- och riskbedömningsinstrument för att identifiera våldsutsatthet. Instrumenten ska vara välkända och implementerade i verksamheterna. (Ny åtgärd)

Ansvarig: Socialnämnden

2. Våldsutsatta personer ska känna till vart de kan vända sig för att få stöd och skydd. Kommunen ska utveckla informationen till medborgarna för att säkerställa att information finns tillgänglig på olika språk, i lättläst form på kommunens hemsida och i broschyrer och affischer placerade på strategisk utvalda platser.

Ansvariga: Kommunstyrelsen, socialnämnden, omsorgsnämnden, äldreomsorgsnämnden

3. Arbetet med våldsutsatta personer ska vara kvalitetssäkrat. Arbetet ska ingå i nämndernas ledningssystem för kvalitet.

Ansvariga: Socialnämnden, omsorgsnämnden, äldreomsorgsnämnden

4. Män som söker hjälp för sitt våldsbeteende ska få relevant hjälp för att upphöra med våldet. Kommunen ska därför utveckla mansmottagningen vidare.

Ansvarig: Socialnämnden

Åtgärd 1. Skannings- och riskbedömningsinstrument

För att identifiera våldsutsatthet behövs väl fungerande och väl implementerade skannings- och bedömningsinstrument. Länsstyrelsen i Stockholms län utbildar personal i Freda som består av kortfrågor om våld i syfte att identifiera utsatthet och ett större frågeformulär för att bedöma risk och farlighet. Det är viktigt att genomföra och delta i kontinuerlig utbildning i materialet så att majoriteten av utredande personal använder sig av det.

Åtgärd 2. Information

Utåtriktad information om vart en utsatt eller anhörig kan vända sig för att få hjälp är viktigt. Strategiskt placerade affischer och visitkort hos exempelvis tandläkare, vårdcentraler och skolor kan spela stor roll för en våldsutsatt. Kommunens hemsida ska också innehålla enkel och tydlig information med telefonnummer såväl till kommunens verksamhet som till den nationella ”Kvinnofridslinjen” och relevanta frivilligorganisationer. Det är viktigt att informationen finns på flera språk och på lätt svenska samt anpassas efter olika målgruppers behov, exempelvis för synskadade.

Personalen på AVC har en viktig roll att fylla som informatörer inte bara till kollegor inom kommunen utan också till personal inom exempelvis hälso- och sjukvården, vuxenutbildning och frivilligorganisationer.

Åtgärd 3. Ledningssystem

I Södertälje kommun utvecklas ett digitalt ledningssystem med start i maj 2016, där processer och rutiner för våldsärenden finns beskrivna.

Delmål 3. Intern och extern samverkan

Kommunen ska säkerställa ett väl fungerande samarbete med rutiner för gemensamt operativt arbete, ansvarsfördelning och uppföljning för att uppfylla de våldsutsattas behov av hjälp och stöd.

Arbetet med våld i nära relationer kräver planering, samverkan och styrning. Samverkan bör ske med kunskap om och respekt för varje myndighets uppdrag och kompetens. Dess syfte är att skapa tydliga rutiner och bättre samarbete som effektiviserar och utvecklar arbetet. Kommunen har det övergripande ansvaret för det strategiska arbetet medan socialtjänsten ansvarar för de delar som omfattas av socialtjänstlagen och SOSFS 2014:4.

Åtgärder:

- Barnhus Södertälje, Salem, Nykvarn och dess kringresurser ska förutom sina grunduppdrag utvecklas till kunskapscenter kring barn som upplevt eller bevittnat våld i nära relationer.
(Ny åtgärd)
Ansvarig: Socialnämnden
- Antivåldcenter (AVC) ska utvecklas till ett kunskapscenter inom området våld i nära relationer.
(Ny åtgärd)
Ansvarig: Socialnämnden

- Samverkansgruppen mot våld i nära relationers styrgrupp ska verka för ett samverkansavtal mellan myndigheterna som tydligt formulerar samverkans mål och syfte samt deltagarnas uppdrag och mandat.(Ny åtgärd)
Ansvariga: Alla parter, samordnare för kvinnofrid/våld i nära relationer
- Samverkan med Södertälje Kvinnojour och Juventas systrar ska vidareutvecklas inom ramen för ingått Idéburet Offentligt Partnerskarp (IOP).(Ny åtgärd)
Ansvarig: Socialnämnden

Delmål 4. Förebyggande arbete

Det ska finnas ett väl utvecklat arbete med hälsofrämjande och förebyggande insatser inom kommunen.

Åtgärder:

1. Kommunen ska samverka med frivilligorganisationernas förebyggande arbete.
Ansvarig: Kultur- och fritidsnämnden
2. Kommunens arbete med normer och värderingar i förskola, skola ska följas upp.(Ny åtgärd)
Ansvarig: Utbildningsnämnden
3. Inom ramen för familjecentralernas förebyggande arbete ska våld i nära relationer ingå.(Ny åtgärd)
Ansvarig: Socialnämnden
4. Utveckling av generella föräldrastödsprogram i enlighet med folkhälsoprogrammet ska följas upp.(Ny åtgärd)
Ansvarig: Socialnämnden

Att förebygga att våld uppstår är ett ansvar som ligger på flera samhällsnivåer.

Tidigt våldsförebyggande arbete eller primärpreventivt arbete. På denna nivå handlar det om hälsofrämjande insatser för alla. Insatserna görs innan våld har uppstått, innan någon har blivit utövare eller offer. Insatsen riktar sig till den breda allmänheten.

Selektivt förebyggande arbete eller sekundärpreventivt arbete riktar sig till avgränsade grupper som bedöms ha en förhöjd risk att utsättas för eller utöva våld. Insatserna genomförs direkt efter att våld har uppstått för att ta hand om våldets omedelbara konsekvenser. Insatserna riktar sig till riskgrupper.

Indikativt våldsförebyggande arbete eller tertiärpreventivt arbete. Är akuta och behandlande insatser efter att våld har skett, till exempel bearbetning av trauma, rehabilitering av vittnen och offer, eller behandling av förövare. Insatsen riktas till dem som redan har erfarenhet av våld antingen som offer eller förövare. Insatsen riktas till redan drabbade.

Socialtjänsten har i samverkan med hälso- och sjukvården det primära ansvaret för det indikativt våldsförebyggande arbetet. AVC med såväl utredningsinsatser som kurativt stöd, Barnhuset med dess Krisstöd samt Frizon och utvecklingen av en mansmottagning, kan ses som exempel på detta.

Åtgärd 1. Förebyggande arbete i ideella föreningar

Ideella föreningar med verksamhet för barn och unga ska vägledas av FN:s barnkonvention och FN:s konvention för personer med funktionshinder. Föreningarna har ansvar att förebygga kränkningar och övergrepp och att kunna hantera, stödja och hjälpa dem som drabbats. En nyckelfaktor med arbetet mot sexuella övergrepp och kränkningar i föreningar är att ge kunskapsstöd till ledare om våldsförebyggande arbete. Södertälje kommun kommer under hösten 2016 att erbjuda föreningar en webbaserad utbildning *Trygga möten* som startade som verksamhet inom scoutrörelsen 2005. Målet är en verksamhet för barn och unga som är trygg och fri från övergrepp. Metodmaterialet har till syfte att öka kunskapen om övergrepp, kränkningar och mobbning i föreningslivet och i barns liv. Ledare lär sig hur man samtalar med barn kring svåra upplevelser och vad man ska göra om man misstänker att övergrepp skett. I framtiden kan utbildningen utgöra en faktor för att få föreningsbidrag.

Åtgärd 2. Förskola och skola

Skollagen och Diskrimineringslagen ställer höga krav på skola och förskola rörande diskriminering, trakasserier och kränkande behandling. Skolan och förskolan ska aktivt arbeta för att främja likabehandling och för att förebygga och åtgärda kränkande behandling, trakasserier och diskriminering. Skolan har också ansvar för akut ingripande och ska då se till att det finns en struktur för detta till exempel rutiner för anmälan om misstanke att barn och elever utsatts. Detta är en del av skolans värdegrundsarbete och syftar till att skapa trygghet och lika möjligheter.

Skola och förskola har en skyldighet att utreda, rapportera och åtgärda vid kränkande behandling och diskriminering enligt Skollagen och Diskrimineringslagen. Inom skolan och förskolans verksamheter i Södertälje finns ett systematiskt värdegrundsarbete utvecklat mot kränkande behandling, trakasserier och diskriminering som omfattar rutiner, stödfunktioner, kommunikation och nätverkande.

Arbetet för likabehandling är också en del av skolans värdegrundsarbete och handlar om att aktivt främja alla elevers lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionalitet eller sexuell läggning. I Södertäljes skolor och förskolor finns

likabehandlingsgrupper som består av lärare, ledning och specialpedagog som genomför kontinuerlig kartläggning och uppföljning av likabehandlingsarbetet. Det finns en centralt placerad skolutvecklare som ger feedback på skolans arbete och på det sättet främjar förskolans och skolans utvecklingsarbete på området.

Hedersproblematik i skolan tar sig olika uttryck och kan till exempel innebära att flickor och även pojkar hindras av sin familj att delta i undervisning som till exempel sex- och samlevnads-, musik-, eller simundervisning. Elever kan även vara utsatta för social kontroll och påtryckningar av släktingar och vänner.²⁸ Flera skolkuratorer i Södertälje har specialutbildning inom området hedersrelaterat våld och förtryck.

Skolan och förskolans verksamheter kring värdegrundsarbete utvecklat mot normer och värderingar behöver följas upp.

Åtgärd 3-4. Familjecentraler och föräldrastödsprogram

I Södertälje kommuns folkhälsoprogram 2015, konstateras att våld i nära relationer är en folkhälsofråga och ska behandlas som en sådan. Där föreslås att socialnämnden utvecklar det hälsofrämjande arbetet i form av familjecentraler och att kommunen inför ett generellt föräldrastödsprogram.

Familjecentraler är en mycket viktig plattform för tidigt stöd och för det förebyggande arbetet.

Verksamheten bygger på ett nära samarbete mellan socialtjänst, mödrahälsovård (MVC) och barnhälsovård (BVC). Målsättningen med familjecentraler är att med utgångspunkt i familjers livssituation främja god hälsa hos barn och unga. Familjecentraler ska vara en öppen mötesplats för familjer, bidra till att stärka det sociala nätverket runt barn och föräldrar, skapa arbetsformer där barn och föräldrar kan vara delaktiga samt fungera som ett kunskaps- och informationscentrum.

Familjecentraler är en resurs för att tidigt upptäcka våld.

²⁸ Skolverket (2010), *hedersrelaterat våld och förtryck, skolans ansvar och möjligheter*.

Kontaktuppgifter: Om du vill veta mer om kommunens handlingsplan mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck ta kontakt med kommunens samordnare mot våld i nära relationer. E-post: kari.rooth@sodertalje.se, tel: 08 523 0 6108

Referenser

Brottsförebyggande rådet (2010), *Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*. Slutredovisning av ett regeringsuppdrag.

Europarådets fördragsserie nr 210 (2011), *Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet*.

Inspektionen för vård och omsorg (2014), *Våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Slutrapport från en nationell tillsyn 2012-2013*.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (2012), *Inget att vänta på - våldpreventivt arbete bland barn och unga*.

Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala universitet (2014), *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*.

Nationellt centrum för kvinnofrid, Uppsala universitet (2014), *Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*.

Regeringens skrivelse 2007/08:39, *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*.

Skolverket (2010), *Hedersrelaterat våld och förtryck. En vägledning*.

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (2014:4), *Våld i nära relationer*.

Socialstyrelsen (2006), *Kostnader för våld mot kvinnor – En samhällsekonomisk analys*.

SOU: (2015:55), *Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck*.

SOU: (2014:49), *Våld i nära relationer – en folkhälsofråga, förslag för effektivare arbete*.

SOU: (2010:7), *Sexualbrottslagstiftningen, utvärdering och reformförslag*.

SOU: (2014:71), *Delbetänkande av utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor ett jämställt samhälle fritt från våld – utvärdering av regeringens satsningar 2010-2014*.

Referenser från nätet

Brottsförebyggande rådet (2016). <https://www.bra.se/bra/brott-och-statistik>

Våldspreventivt centrum (2016). <http://www.ffv.me/metoder/>

Nationellt centrum för kvinnofrid (2016). <http://www.nck.uu.se/kunskapscentrum/kunskapsbanken>

Europaparlamentets och rådets direktiv om miniminormer för brottsoffers rättigheter samt stöd till och skydd av brottsoffer (2012). <http://www.regeringen.se/>

Europarådets konvention (2010). Om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp. www.regeringen.se/rattsdokument